

Sygn. akt I ACa 1452/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lipca 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Piotr Łakomiak
Protokolant :	Julia Karnat

po rozpoznaniu w dniu 28 lipca 2022 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. D. (1) i M. D. (2)

przeciwko (...) Bankowi (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę i ustalenie

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 14 lipca 2021 r., sygn. akt II C 871/20

- 1) zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 2. o tyle, że odsetki ustawowe za opóźnienie od zasądzonych nim kwot na rzecz każdego z powodów należne są za okres od 24 września 2019r. do 19 lipca 2022 r. oraz zastrzega pozwanemu prawo zatrzymania polegające na powstrzymaniu się ze spełnieniem świadczenia dopóki powodowie nie zaoferują mu zwrotu otrzymanego świadczenia w kwocie 124 672,59 (sto dwadzieścia cztery tysiące sześćset siedemdziesiąt dwa i 59/100) złotych albo nie zabezpieczą roszczenia o jego zwrot, a w pozostałej części powództwo oddala;
- 2) oddala apelację w pozostałym zakresie;
- 3) zasądza od pozwanego na rzecz powodów 8 100 (osiem tysięcy sto) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas od uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach postępowania.

	SSA Piotr Łakomiak	
--	--------------------	--

Sygn. akt I ACa 1452/21

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Katowicach wyrokiem z dnia 14 lipca 2021r., sygn. akt II C 871/20 orzekł, że:

1. ustala, że stosunek prawny kredytu mieszkaniowego, hipotecznego ze zmienną stopą procentową (...)K. wynikający z umowy numer (...) zawartej w dniu 29 sierpnia 2008 roku pomiędzy pozwanym a powodami nie istnieje w związku z nieważnością umowy;

2. zasądza od pozwanego na rzecz:

- powódki M. D. (2) kwotę 49.276,87 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 24 września 2019 r. do dnia zapłaty;

- powoda M. D. (1) kwotę 49.276,87 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 24 września 2019 r. do dnia zapłaty;

3. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 11.817 zł tytułem zwrotu kosztów procesu z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzono, do dnia zapłaty.

Wydając wyrok o przytoczonej treści, Sąd Okręgowy ustalił, że powodowie chcieli kupić lokal mieszkalny, na który mieli zamiar uzyskać kredyt w PLN i o taki kredyt zwrócił się do pozwanego banku. Nie był to kredyt udzielany w związku z prowadzoną przez powoda działalnością gospodarczą, a jego środki uzyskane z kredytu miały zostać przeznaczone na zakup lokalu mieszkalnego, który również nie został nabyty w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej przez powoda. Powodowie nie negocjowali z bankiem żadnych elementów umowy. Nikt nie pouczał ich o tym co to jest tabela kursów banku ani w jaki sposób powstaje. Nie zostali poinformowani na czym polega mechanizm denominacji. Nie otrzymali broszury odnoszącej się do ryzyka związanego z zobowiązaniem w postaci kredytu w CHF. Kredyt został wypłacony w PLN i w takiej też walucie jest spłacany.

Zostali zapewnienie przez pracownika bank z którym załatwiał sprawę kredytu o bezpieczeństwie tego produktu i stabilności CHF.

W dniu 29 sierpnia 2008 roku powodowie zawarli z (...) Bankiem (...) Spółką Akcyjną w W. umowę o kredyt (...) K. Hipoteczny na nabycie lokalu mieszkalnego. Umowa składała się z dwóch części szczegółowej i ogólnej. Bank udzielił powodom kredytu w kwocie 61.481,70 CHF na okres 240 miesięcy. Na dzień zawarcia umowy szacunkowy koszt kredytu wynosił 63.495,04 zł, a szacunkowa łączna kwota wszystkich kosztów, opłat i prowizji w związku z zawartą umową 66.434,04 zł. Zgodnie z § 6 pkt.2 i 3 (...) wypłata kredytu miała nastąpić jednorazowo na rachunek kredytobiorcy. W myśl §4 ust.1 pkt. 2 (...) kredyt mógł być wypłacony w PLN - na finansowanie zobowiązań w Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z ustępem 2 w przypadku wypłaty kredytu albo transzy w walucie polskiej stosuje się kurs kupna dla dewiz obowiązujący w (...) S.A. w dniu realizacji zlecenia płatniczego według aktualnej tabeli kursów.

Splata kredytu miała nastąpić w miesięcznych ratach malejących w walucie PLN dokonywanych poprzez potrącenie raty wyrażonej w PLN przez bank ze wskazanego w §7 ust. 4 (...) rachunku prowadzonego w PLN. (§7 ust. 3 i 4 w zw. z §21 ust. 1 (...) w zw. z §22 ust. 1 i ust. 2 pkt. 1 i 3 (...)).

Zgodnie z §22 ust.2 pkt.1 w przypadku dokonywania spłaty zadłużenia z rachunku (...) środki z rachunku miały być pobierane w walucie polskiej w wysokości stanowiącej równowartość kwoty kredytu lub raty spłaty kredytu w walucie wymiennej przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz obowiązującego w (...) SA w dniu o którym mowa w §7 ust.5 (...) według aktualnej tabeli kursów.

W §1 ust.1 pkt 14 (...) wskazano, że Tabela kursów to Tabela obowiązująca w chwili dokonywania przez (...) określonych w umowie przeliczeń kursowych dostępna w (...) oraz na stronie internetowej banku. W paragrafie 11 ust. 2 (...) zaznaczono, że kredytobiorca został poinformowany, iż ponosi ryzyko zmiany kursów waluty polegające na

wzroście sumy zadłużenia oraz wysokości raty kredytu wyrażonych w walucie polskiej przy wzroście kursów waluty kredytu oraz stopy procentowej polegające na wzroście raty spłaty przy wzroście stawki referencyjnej.

Kredyt został wypłacony w dniu 25 września 2008 roku w kwocie 124.672,59 zł jako równowartość 61.487,70 CHF przy zastosowanym kursie według tabeli banku 2, (...).

Umowa została zawarta na podstawie wniosku powodów i wzorca opracowanego przez bank. Umowa została podpisana w wersji zaproponowanej i przygotowanej przez bank. Powodowie w dacie podpisywania znali jedynie kwotę kredytu w złotych. Dopiero w momencie podpisania umowy dowiedzieli się o podstawowych kwestiach jak miesięczna rata, okres kredytowania, konieczność ubezpieczenia kredytu i nieruchomości. Przedstawiciel banku nie wyjaśnił im zasad według których wypłata kredytu i raty były przeliczane. Zapewniano, ich że kurs CHF jest stabilny, a udzielony kredyt bezpieczny. Do dnia 4 września 2018 roku spłacili 90.553,73 zł.

Sąd Okręgowy za abuzywne przyjął następujące postanowienia umowne:

- § 2 ust. 1 (...) (Część Szczególna Umowy) o treści: "1. Kwota udzielonego kredytu 61481,70 CHF (słownie: CHF sześćdziesiąt jeden tysięcy czterysta osiemdziesiąt jeden, siedemdziesiąt gr)".

- § 4 ust. 2 (...) (Część Ogólna Umowy) o treści: "2. W przypadku wypłaty kredytu albo transzy w walucie polskiej, stosuje się kurs kupna dla dewiz obowiązujący w (...) SA w dniu realizacji zlecenia płatniczego, według aktualnej Tabeli kursów."

- § 14 ust. 4 (...) (Część Ogólna Umowy) o treści: "Szacunkowy całkowity koszt kredytu, o którym mowa w § 3 ust. 1 (...), został wyliczony w zgodzie z ustawą z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. Nr 100 z 2001 r. poz. 1081 z późn. zm.). Do obliczenia szacunkowego kosztu kredytu - przy przeliczeniu kwot wyrażonych w walucie kredytu na równowartość kwot wyrażonych w walucie polskiej, (...) kurs sprzedaży dla dewiz, zgodnie z aktualną tabelą kursów, obowiązujący w chwili rejestracji umowy w systemie informatycznym (...) SA".

- § 22 ust. 2 pkt 1) i pkt 3) (...) (Część Ogólna Umowy) o treści: "2. W przypadku dokonywania spłat zadłużenia Kredytobiorcy z:

1) (...) środki z rachunku będą pobierane w walucie polskiej w wysokości stanowiącej równowartość kwoty kredytu lub raty spłaty kredytu w walucie wymiennej, w której udzielony jest kredyt, przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz, obowiązującego w (...) SA w dniu, o którym mowa w § 7 ust. 5 (...), według aktualnej Tabeli kursów,

3) rachunku technicznego - środki z rachunku będą pobierane w walucie kredytu w wysokości stanowiącej kwotę kredytu lub raty. Wpłaty dokonywane na rachunek techniczny w walucie innej niż waluta kredytu, będą przeliczane na walutę kredytu przy zastosowaniu kursów kupna/sprzedaży dla walut, obowiązujących w (...) SA według aktualnej Tabeli kursów."

- § 32 ust. 1 (...) (Część Ogólna Umowy) o treści: "1. Niespłacenie przez Kredytobiorcę części albo całości raty spłaty kredytu w terminie określonym w umowie, spowoduje, że należności z tytułu zaległej spłaty staje się zadłużeniem przeterminowanym i może zostać przez (...) SA przeliczona na walutę polską, przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz, obowiązującego w (...) SA w dniu, o którym mowa w § 7 ust. 5 (...), według aktualnej Tabeli kursów."

W dniu 12 marca 2014 roku strony zawarły ugodę nr 1/2014, a następnie w dniu 30 kwietnia 2015 roku aneks nr (...).

Sąd Okręgowy na podstawie art. 235 (2) §1 pkt. 2 i 5 pominął dowód z opinii biegłego na okoliczności wskazane w pkt. 13c pozwu, gdyż okoliczności tam wskazane nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia i zmierzają jedynie do przedłużenia postępowania.

W przypadku żądania dotyczącego ustalenia nieważności umowy z uwagi na to, że część postanowień umownych to klauzule abuzywne nie ma znaczenia wysokość kwoty nadpłaconej, gdyż wynika to z zaświadczenia banku i kwestia ta nie stanowi sporu.

Odnośnie zeznań świadków M. K. i A. W. to nie pamiętali w ogóle umowy zawieranej z powodami, a jedynie ogólne mechanizmy stosowane przez bank przy zawieraniu umowy w CHF. W takiej sytuacji ich zeznania nie mogły mieć żadnego znaczenia dla sprawy.

Sąd meriti dał wiarę zeznaniom powodów co do braku pouczeń odnośnie mechanizmu indeksacji tabeli kursów sposobu ustalania tej tabeli uznając tej treści zeznania za logiczne i spójne. Co istotne ciężar dowodowy gdy idzie o wykazanie, że postanowienia umowne były uzgodnione indywidualnie z konsumentami spoczywał na pozwanym, a pozwany powyższej okoliczności nie wykazał.

Sąd Okręgowy na podstawie tak poczynionych ustaleń uznał, że powództwo w zakresie żądania głównego zasługiwało na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności sąd ten pozytywnie ocenił istnienie interesu prawnego w domaganiu się przez powoda ustalenia nieważności umowy (art. 189kpc).

Wskazał, że w jego ocenie abuzywne są postanowienia zawarte w § 2 ust. 1 (...) (Część Szczególna Umowy); § 4 ust. 2 (...) (Część Ogólna Umowy); § 14 ust. 4 (...) (Część Ogólna Umowy); § 22 ust. 2 pkt 1) i pkt 3) (...) (Część Ogólna Umowy); § 32 ust. 1 (...) (Część Ogólna Umowy).

Zawarta między stronami umowa oparta była na wzorcu stąd też brak jest jakichkolwiek podstaw do przyjęcia aby postanawiania powyżej wymienione zostały ustalone z powodami. Według § 3 art. 385¹ k.c. niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu; w szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. W tym miejscu należy podkreślić, iż powodowie zawierali umowę w celu zakupu lokalu mieszkalnego, nie związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej powoda. Kredyt ten nie był udzielany w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej przez powoda, co powoduje, iż w niniejszej sprawie powodowie wbrew twierdzeniom pozwanego mają status konsumenta.

Sąd I instancji podkreślił, że pomimo tego, że powodowie złożyli wniosek o udzielenie kredytu i dokonali wyboru oferty w walucie wymiennej, a w treści umowy otrzymali informację o ryzyku kursowym i stosownej przez bank tabeli kursów nie oznaczało to, że powodowie mieli realny wpływ na ukształtowanie kwestionowanych w pozwie postanowień umowy. Cel umowy, jakim było sfinansowanie zobowiązań powodów w Polsce determinował zgodnie z treścią umowy wypłatę kredytu w walucie polskiej, a wybór franka szwajcarskiego jako waluty kredytu - zastosowanie obowiązującego w pozwanym banku w dniu realizacji zlecenia płatniczego kursu kupna franka dla określenia kwoty kredytu wypłaconego w złotych polskich. Z kolei wybór metody spłaty kredytu polegającej na pobieraniu środków z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego oznaczał według §7 ust. 3 i 4 (...) w zw. z §21 ust. 1 (...) w zw. z §22 ust. 1 i ust. 2 pkt. 1 i 3 (...) umowy, że środki te pobierane będą w walucie polskiej w wysokości stanowiącej równowartość kwoty kredytu lub raty spłaty kredytu we frankach przy zastosowaniu kursu sprzedaży franka obowiązującego u pozwanego w dniu spłaty raty według bankowej tabeli kursów. Konieczność zastosowania przeliczenia według tabeli kursów jest oczywista gdy weźmie się pod uwagę treść paragrafu umowy gdzie spłata miała nastąpić z rachunku prowadzonego dla powodów prowadzonego w PLN.

Argumentacja pozwanego, że istniała możliwość spłaty w CHF w ocenie Sądu Okręgowego okazała się chybiona, na co jednoznacznie wskazują paragrafy umowy nakazujące spłatę na rachunek prowadzony w PLN.

Mając na uwadze fakt, że w/w postanowienia umowne nie zostały uzgodnione indywidualnie z konsumentami, sąd meriti przyjął, że klauzule waloryzacyjne określały główne świadczenia stron. Uznał tym samym, że ich wyeliminowanie z umowy wykluczało realizację jej funkcji związanej z ryzykiem kursowym.

Zgodnie z doktryną stwierdzano, że mechanizm ustalania kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula waloryzacyjna, która nie zawiera jednoznacznej treści, w rezultacie pozwala na pełną swobodę decyzyjną banku, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Odwołanie się w postanowieniach umowy do tabeli kursowej pozwanego banku oznacza naruszenie równowagi kontraktowej stron, skoro o środkach waloryzacji kredytu i rat jego spłaty decydować może jednostronnie kredytodawca kształtując przez to wysokość własnych korzyści finansowych, a jednocześnie nieprzewidywalne dla kredytobiorcy koszty udzielonego mu kredytu. Regulując mechanizm waloryzacji nie odwołują się te postanowienia do zobiektywizowanych zewnętrznych do stron kontraktu kryteriów ustalania kursu walutowego lecz pozostawiają określenie warunków waloryzacji kompetencji jednej z nich, czyli bankowi przez co równowaga kontraktowa stron zostaje w oczywisty sposób zachwiana.

Konieczne jest powołanie treści uchwały składu 7 sędziów SN z dnia 7 maja 2021 roku wpisanej do księgi zasad prawnych, w której Sąd Najwyższy wskazał, iż niedozwolone postanowienie umowne jest od początku z mocy samego prawa dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu umowy.

W niniejszej sprawie są zatem teoretycznie następujące sytuacje:

- dalsze obowiązywanie umowy bez tego postanowienia (o ile jest to możliwe),
- dalsze wykonywanie umowy z założeniem, że w miejsce wyeliminowanego postanowienia zastosowanie znajdzie odpowiedni przepis dyspozytywny (o ile nie ma możliwości wykonania umowy bez kwestionowanego postanowienia, a występuje mogący je zastąpić przepis dyspozytywny),
- nieważność całej umowy (o ile nie ma możliwości wykonania umowy bez kwestionowanego postanowienia, nie ma nadającego się do zastosowania przepisu dyspozytywnego, a konsument wyraża zgodę na taki skutek i wszystkie jego konsekwencje),
- obowiązywanie umowy w całości, w pierwotnym kształcie, to jest wraz z abuzywnym postanowieniem (o ile nie ma możliwości wykonania umowy bez kwestionowanego postanowienia, nie ma nadającego się do zastosowania przepisu dyspozytywnego, a konsument nie podnosi czy też nie podtrzymuje zarzutu abuzywności, z uwagi na to, że wiązałoby się to dla niego z drastycznie negatywnymi skutkami, wynikającymi z uznania umowy za nieważną).

Biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, Sąd Okręgowy uznał, że nie ma, możliwości wykonania umowy po wyeliminowaniu postanowień o charakterze abuzywnym. Jest oczywiste przy tym mając na uwadze stanowisko powodów, którzy domagali się ustalenia nieważności umowy że nie uskuteczнили z mocą wsteczną postanowień umowy o abuzywnym charakterze.

Konkludując sąd I instancji przyjął, że po wyeliminowaniu z umowy klauzul waloryzacyjnych, ale z pozostawieniem stawki LIBOR utrzymywanie w mocy umowy nie jest możliwe. Stawka ta miała bowiem zastosowanie do kredytów we frankach a skoro tak to umowa musi być uznana za nieważną w całości. Brak jest przy tym możliwości, mając na uwadze datę zawarcia umowy przepisu dyspozytywnego umożliwiającego wykonanie zobowiązania zgodnie z wolą stron przy zastosowaniu średniego kursu CHF publikowanego przez NBP w dniu uruchomienia kredytu. Przepis art.

358 kc w obecnym brzmieniu obowiązuje dopiero od 2009 roku. Brak jest także podstaw do przeniesienia unormowań z prawa upadłościowego czy wekslowego.

W tych okolicznościach sąd meriti uznał umowę za nieważną ex tunc.

Podkreślił, że powodowie wyrazili wolę ustalenia nieważności umowy i wskazali, że są świadomi skutków z tym związanych. Konsekwencja nieważności umowy przesądza również o zasadności żądania powodów o zapłatę kwot wpłaconych pozwanemu bankowi w wykonaniu jak się okazało nieważnej umowy.

Roszczenie to znajduje uzasadnienie w przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 405 i nast. k.c.). W myśl art. 405 k.c., kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Zobowiązanie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia powstaje przy zaistnieniu trzech przesłanek. Po pierwsze, korzyść musi być uzyskana bez podstawy prawnej, co ma miejsce, gdy u jej podstaw nie leży ani czynność prawna, ani przepis ustawy, ani orzeczenie sądu lub decyzja administracyjna. Po drugie, korzyść musi mieć wartość majątkową, możliwą do określenia w pieniądzu. Po trzecie, korzyść musi być uzyskana kosztem innej osoby, co oznacza istnienie powiązania pomiędzy wzbogaceniem po jednej stronie, aubożeniem po drugiej stronie. Szczególnym rodzajem bezpodstawnego wzbogacenia jest tzw. świadczenie nienależne, o którym mowa w art. 410 k.c. Świadczenie jest nienależne w sytuacjach określonych w art. 410 § 2 k.c., w tym również w przypadku, gdy spełniający świadczenie nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył. Sytuacje kwalifikowane jako świadczenie nienależne zakładają uzyskanie korzyści majątkowej w następstwie świadczenia, czyli zachowania zmierzającego do wykonania zobowiązania. W niniejszej sprawie pobranie przez pozwanego części środków pochodzących z rat kredytowych spłacanych przez powodów nastąpiło bez właściwej podstawy prawnej, zatem pozwany stał się bezpodstawnie wzbogacony kosztem powodów, w zakresie wskazanej wyżej sumy dochodzonej pozwem.

Na zasadzie art. 410 § 1 k.c. sąd niższej instancji przyjął, że zgodnie z art. 405 k.c. pozwany obowiązany był do jego zwrotu, przy czym obowiązku tego nie eliminuje fakt, iż powodowie mimo posiadania świadomości co do kwestionowanych zapisów umowy realizowali wynikające z niej świadczenia. Zgodnie bowiem z art. 411 pkt 1 k.c. wiedza w zakresie braku obowiązku realizowania świadczenia nie wyłącza obowiązku jego zwrotu m.in. wówczas, gdy spełnienie świadczenia nastąpiło w wykonaniu nieważnej czynności prawnej.

Uwzględniając zgłoszone przez powodów żądanie zapłaty, Sąd Okręgowy opowiedział się za przeważającą obecnie w judykaturze oraz, jak zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 grudnia 2019 r., sygn. akt V CSK 382/18, panującą niepodzielnie w doktrynie, teorią dwóch kondykcji (zob. też: uchwała SN z dn. 16.02.2021 r., III CZP 11/20). Wskazał, że kwoty dochodzone przez powodów wynikały wprost ze sporządzonych przez pozwanego dokumentów w postaci wydruków historii spłaty kredytu powołanych w części ustalającej niniejszego uzasadnienia. Sporządzone na podstawie tychże dokumentów obliczenia do pozwu nie zostały zakwestionowane przez stronę pozwaną. W konsekwencji roszczenie powodów o zapłatę zostało uwzględnione jako zwrot nienależnego świadczenia w dochodzonej wysokości, tj. w kwotach po 49.276,87 zł na rzecz każdego z powodów, o czym orzeczono w punkcie 1. sentencji wyroku.

O odsetkach ustawowych za opóźnienie Sąd orzekł na podstawie art. 481 k.c. w zw. z art. 455 k.c. Powodowie domagali się odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 24 września 2019 roku. Zważyć przyjdzie, że ustawodawca nie określa terminów wymagalności roszczeń o zwrot świadczenia ani terminu, w którym nienależne świadczenie miałoby zostać spełnione. Zatem termin spełnienia nienależnego świadczenia, z uwagi na bezterminowy charakter roszczenia o zwrot tego świadczenia, wyznaczany powinien być zgodnie z art. 455 k.c. a to niezwłocznie po wezwaniu do jego spełnienia.

Z uwagi na uwzględnienie powództwa głównego, nie podjęto analizy roszczenia ewentualnego. Niezaistnienie konieczności rozstrzygnięcia o żądaniach ewentualnych w wyroku eliminowało potrzebę odniesienia się do nich w uzasadnieniu wyroku.

O kosztach procesu Sąd orzekł w punkcie 3. sentencji wyroku, na mocy art 98 kpc obciążając nimi w całości pozwanego jako stronę przegrywającą.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany bank. Zaskarżył go w całości.

II. zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 22¹ k.c. polegające na jego błędnym zastosowaniu poprzez uznanie, że Strona Powodowa zawierając Umowę kredytu z dnia 15 lipca 2008 r., działała jako konsument podczas gdy właściwa wykładnia ww. przepisów powinna prowadzić do wniosku, że Strona Powodowa zawarła przedmiotową Umowę Kredytu w związku z prowadzoną przez siebie działalnością zawodową i gospodarczą;

2) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ §1 i § 3 k.c. oraz art. 385² k.c. polegające na ich błędnym zastosowaniu skutkującym uznaniem, że postanowienia zawierające klauzule denominacyjne Umowy stanowią niedozwolone klauzule umowne, w szczególności wskutek błędnego uznania, że postanowienia te nie były przedmiotem indywidualnych uzgodnień stron, kształtują prawa i obowiązki Strony Powodowej w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają interesy strony powodowej, mimo, iż prawidłowa wykładnia norm zawartych w ww. przepisach prowadzi do wniosku, że w odniesieniu do ww. postanowień nie zaktualizowały się ustawowe przesłanki stwierdzenia ich abuzywności;

3) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art 69 ust 1 pr. bank. polegające na ich błędnym zastosowaniu poprzez uznanie, że wskutek stwierdzenia abuzywności kwestionowanych klauzul denominacyjnych Umowy nie ma możliwości ustalenia świadczeń stron (pierwotnej kwoty Kredytu oraz kwoty Kredytu pozostającej do spłaty), co skutkuje brakiem możliwości wykonania Umowy Kredytu, podczas gdy właściwa wykładnia ww. przepisów prowadzi do wniosku, że kwotą oddaną przez Bank do dyspozycji Strony Powodowej, którą Strona Powodowa zobowiązana jest zwrócić zgodnie z Umową Kredytu, jest kwota kredytu wyrażona w CHF, wskazana przez strony w § 2 ust. 1 Umowy, nie zaś kwota środków wypłaconych jej w PLN;

4) naruszenie prawa materialnego, poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. oraz art. 411 pkt 2 k.c. i uznanie płaconych rat kredytu za świadczenie nienależne, podczas gdy świadczenia miały podstawę prawną, co wyklucza przyjęcie ich nienależności, a nadto dokonywane przez Stronę Powodową spłaty kredytu czyniły zadość zasadom współżycia społecznego, gdyż Bank bezspornie udostępnił Stronie Powodowej kwotę 61 481,70 CHF, a więc uiszczenie przez Stronę Powodową na rzecz Banku dochodzonych pozwem kwoty w PLN znajdowało uzasadnienie w zasadach współżycia społecznego.

III. W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o:

1) zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od strony powodowej na rzecz strony pozwanej zwrotu kosztów procesu w I instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych,

2) zasądzenie od strony powodowej na rzecz strony pozwanej zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

W odpowiedzi na apelację powodowie wnieśli o jej oddalenie za przyznaniem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna w niewielkim zakresie. Sąd Apelacyjny w całości podzielił ustalenia faktyczne sądu I instancji, przyjmując jej za własne.

Skarżący nie podważył w trybie art. 233§1kpc poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, w szczególności w zakresie przebiegu czynności, które doprowadziły do zawarcia przez strony umowy kredytowej, w tym informacji przekazanych powodowi przez pracowników pozwanego, w zakresie działania mechanizmu denominacyjnego; sposobu ustalania kursu kupna waluty CHF, służącego do ustalenia zarówno wypłacanego kredytu wyrażonego w PLN w momencie jego uruchomienia, jak i kursów sprzedaży CHF służących ustaleniu kursu w momencie spłaty poszczególnych rat kredytu, a także informacji, jakie mieli otrzymać powodowie w odniesieniu do ryzyka walutowego oraz sposobu ustalania kursów walutowych. Sąd Apelacyjny zatem w całości oparł się na tych ustaleniach sądu niższej instancji, których ocena nie budziła zastrzeżeń, w ramach apelacji pełnej.

Zarzut naruszenia art. 22¹kc poprzez bezzasadne przypisanie powodowi statusu konsumenta okazał się chybiony. Mianowicie, najistotniejszym momentem, w którym ocenia się status kredytobiorcy, jest moment podpisania umowy. Należy bowiem na tą chwilę ocenić, czy dana umowa została zawarta w celu zaspokojenia potrzeb wynikających z działalności gospodarczej danej osoby, czy raczej użytek gospodarczy odgrywał zaledwie nieznaczającą rolę (por. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 stycznia 2005 r. C-464/01), bądź w ogóle nie było jakiegokolwiek związku z wykonywaną przez kredytobiorców działalnością gospodarczą. W analizowanym przypadku bezspornie wynikało, że wprawdzie powód w chwili zawierania umowy prowadził działalność gospodarczą, co wynikało z wniosku kredytowego (por. k. 280-281), informacji PIT/B (k. 242), jak i wydruku z (...) (k. 243), jednak w zakupionym lokalu powód nigdy nie prowadził działalności gospodarczej, co wynikało z treści ostatniego z przywołanych dokumentów. Zatem, podzielić należało stanowisko powodów wyrażone w odpowiedzi na apelację, że nieruchomości nabywana przez oboje powodów (należało podkreślić, że powódka w momencie zawierania umowy była nauczycielką, por. k. 277) znajdująca się w D., przy ul. (...) – por. k. 284, miała służyć wyłącznie celom mieszkaniowym, co wynikało również z treści umowy, jak i dołączonych do niej załączników. W tej sytuacji zarzut naruszenia art. 22¹kc okazał się całkowicie chybiony.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów naruszenia prawa materialnego, należało podzielić stanowisko, że postanowienia umowne wyszczególnione w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia zasadnie zostały uznane za główne. Takie postanowienia w myśl art. 385¹kc przybiorą charakter postanowień abuzywnych, jedynie w przypadku, gdy nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, a z taką sytuacją w ocenie Sądu Apelacyjnego mieliśmy do czynienia w sprawie.

Mechanizm przeliczeniowy (indeksacyjny implementowany do kredytu denominowanego) zawarty w § 4 ust. 1 pkt.2 i ust. 2, § 4 ust. 3, § 16 ust. 1, § 22, § 32 ust.1, 36 ust. 1, § 39 ust. 1, części ogólnej umowy ((...)) należało zatem zakwalifikować do głównych warunków umowy, skoro wpływał w sposób bezpośredni na wysokość zobowiązania powodów (zarówno w zakresie salda kredytu na dany moment obowiązywania umowy, jak i wysokość poszczególnych rat kredytu, a co za tym idzie na całkowity koszt kredytu, który jednakże został określony wyłącznie na moment rejestracji umowy w systemie informatycznym kredytodawcy zgodnie z §14 ust.4 części ogólnej umowy), a z drugiej strony na wysokość osiąganym przez pozwanego przychodów z tytułu wykonywania umowy, a w konsekwencji zysków. Taki warunek może jednak zostać zwolniony z oceny jego nieuczciwego charakteru tylko wówczas, gdy został wyrażony w sposób jednoznaczny i zrozumiały (art. 385⁽¹⁾§1kc). Zgodnie z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 EWG taki warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, który to wymóg powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by rzeczonego konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne. W szczególności należy badać, czy w świetle całokształtu istotnych okoliczności faktycznych, w tym form zachęty (reklamy) stosowanych przez kredytodawcę w procesie negocjacji umowy i dostarczonych na tym etapie informacji, właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument mógł nie tylko dowiedzieć się o istnieniu różnicy, ogólnie obserwowanej na rynku walutowym, między kursem sprzedaży a kursem kupna waluty obcej, ale również oszacować - potencjalnie istotne - konsekwencje ekonomiczne, jakie niesło dla niego zastosowanie

kursu sprzedaży przy obliczaniu rat kredytu, którymi zostanie ostatecznie obciążony, a w rezultacie także całkowity koszt zaciągniętego przez siebie kredytu (wyrok TSUE z dnia 30 kwietnia 2014 r. C-26/13; wyrok TSUE z dnia 20 września 2018 r., C-51/17; wyrok z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, pkt. 50). TSUE ponadto w wyroku z dnia 10 czerwca 2021 r. C-776/19 – C-782/19 (por. także pkt. 78 tego wyroku) wskazał, że aby konsument mógł ponosić konsekwencje wynikające z ryzyka walutowego również muszą być mu przekazane wystarczające i dokładne informacje pozwalające to ryzyko uwzględnić w kalkulacji opłacalności zaciągnięcia tego rodzaju zobowiązania kredytowego. W tym zakresie TSUE odnosi się także do obowiązku przestrzegania przez przedsiębiorcę wymogu przejrzystości, o którym mowa w art. 5 dyrektywy 93/13, który należy oceniać w świetle informacji, którymi ten przedsiębiorca dysponował w chwili zawarcia umowy z konsumentem (postanowienie z dnia 3 marca 2021 r., I. B., C-13/19, niepublikowany, EU:C:2021:158, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo). (por. także wyrok z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, pkt. 52). Oczywiście, Sąd Apelacyjny zdaje sobie sprawę, co zresztą również wyraził TSUE w wyroku C-212/20 (pkt.51), że w przypadku zobowiązań trwających kilkadziesiąt lat nie da się przewidzieć drobnych zmian kursów waluty denominacyjnej (indeksacyjnej) - CHF do kursu polskiej złotówki, w której kredyt był spłacany, ale z pewnością opierając się na dotychczasowych danych historycznych, w tym obserwowanych trendach rynkowych, bank jako profesjonalista, był w stanie w momencie zawierania umowy kredytowej poinformować konsumenta o dotychczasowym zachowaniu obu walut względem siebie oraz przeprowadzić symulację spłaty kredytu w sytuacji, kiedy CHF umocni się względem PLN np. o 20, 40, 60, 100%, itp.. Bez wątplenia takie zobrazowanie, jaki wpływ na saldo kredytu, będzie miało umocnienie się waluty denominacyjnej (indeksacyjnej) o określony pułap, z pewnością mogłoby uzmysłowić kredytobiorcy, czy będzie w stanie spłacić kredyt, uwzględniając swoje aktualne i przewidywane możliwości zarobkowe. Jak wyjaśnił to TSUE w wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20 (pkt. 50 i tam przywołane orzecznictwo) konsument ma prawo dowiedzieć się o istnieniu wahań kursów wymiany ogólnie obserwowanych na rynku walutowym, w szczególności kiedy mamy do czynienia z indeksacją (denominacją) do waluty zaliczanej do grono walut najbardziej mocnych na świecie; zyskujących w szczególności w okresach niepewności na rynkach światowych.

Przenosząc powyższe wskazówki, na tło sprawy, Sąd Okręgowy doszedł do trafnych wniosków, że pozwany bank nie wyjaśnił powodów zarówno działania mechanizmu przeliczeniowego, który poprzez stosowanie własnych kursów waluty denominacyjnej, umożliwił pozwanemu, kosztem powodów, osiągnięcie także dodatkowych korzyści finansowych (wynikających z zastosowanych spreadów walutowych), jak i implementowanego w kredyt denominacyjny do CHF ryzyka walutowego (kursowego). W tym miejscu należało także podzielić stanowisko, że postanowienia umowy, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut (w niniejszym przypadku dotyczyło to §1 pkt. 14 rozdziału I, części ogólnej umowy ((...))), są z zasady nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 19 września 2018 r., I CNP 39/17; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z dnia 27.07.2021r., V CSKP 49/21; z dnia 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). Ten nurt orzecznictwa został potwierdzony w ostatniej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2022 r. III CZP 40/22, w której zostało stwierdzone, że sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej są postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu, a z taką sytuacją mieliśmy do czynienia w analizowanym przypadku. Żaden bowiem fragment umowy nie precyzował, jakie czynniki o charakterze obiektywnym mają wpływ na określenie kursu kupna lub sprzedaży CHF na potrzeby wykonywania umowy. Postanowienia takie, jeśli spełniają kryteria uznania ich za niedozwolone postanowienia umowne, nie są nieważne, lecz nie wiążą konsumenta w rozumieniu art. 385⁽¹⁾ k.c.

Najistotniejsze jednak pozostawały ustalenia i konkluzje sądu I instancji, które sprowadzały się do tego, że wprowadzenie mechanizmu przeliczeniowego, naraziło powodów na o wiele istotniejsze konsekwencje finansowe, a mianowicie wynikające z umocnienia się waluty denominacyjnej (w której została wyrażona kwota kredytu –

por. §2 pkt.1 umowy kredytowej, k. 244). Słusznie zatem sąd ten wskazał, że wypełnienie przez Bank obowiązku informacyjnego wymagało udzielenia powodom pełnej informacji o ryzyku zarówno w odniesieniu do wysokości raty, jak i kapitału pozostałego do spłaty. Przekaz kierowany do konsumenta musi być jasny i zrozumiały, a udzielenie informacji powinno nastąpić w podwójnej formie: zarówno poprzez wskazanie nieograniczonego charakteru ryzyka walutowego, czego brakło, a co wynikało z zeznań powodów (por. k. 311-312), jak i zobrazowanie na konkretnych przykładach (symulacjach), jak będzie kształtowało się zarówno saldo kredytu, jak i wysokość poszczególnej raty, przy znaczącym umocnieniu się waluty denominacyjnej. Wysokość obu pozycji jest bowiem uzależniona od kursu waluty. Przykładowo pozwany mógł zaprezentować powodom informację o wysokości raty i salda zadłużenia w zależności od rosnącego kursu waluty obcej (CHF), zawierającej wyliczenie raty miesięcznej i salda zadłużenia przy kursie 2 PLN, 2,50 PLN, 3 PLN, czy nawet 4 PLN za 1 CHF.

Bierna postawa pozwanego, co wynikało z zeznań powodów, stała w rażącej sprzeczności, z tym, że instytucje kredytowe powinny wyjaśniać co najmniej, jak na wysokość raty kredytu wpłynęłyby silna deprecjacja środka płatniczego państwa członkowskiego, w którym kredytobiorca ma miejsce zamieszkania lub siedzibę, i wzrost zagranicznej stopy procentowej (wyrok z dnia 20 września 2017 r., A. i in., C-186/16, EU:C:2017:703, pkt 49).(por. uzasadnienie wyroku TSUE z dnia z dnia 20 września 2018 r., C-51/17, pkt. 74). Z uwagi na to, że ustanowiony przez dyrektywę 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, iż konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca między innymi ze względu na stopień poinformowania, omawiany wymóg przejrzystości musi podlegać wykładni rozszerzającej (uzasadnienie wyroku TSUE z dnia 30 kwietnia 2014 r. C-26/13, pkt. 72).

Natomiast jak wynikało z ustaleń poczynionych w sprawie, żadna z tych sytuacji nie miała miejsca, skoro pozwany nie zaoferował żadnego dowodu z dokumentów, obrazującego konsekwencje wpływu na saldo kredytu, a w konsekwencji na wysokość kolejnych rat kredytowych, znaczącego umocnienia się waluty denominacyjnej (CHF). Jak zostało bowiem zaznaczone powyżej bank ograniczył się jedynie do określenia szacunkowych kosztów kredytów na moment zawarcia umowy (por. §14 ust.4 części ogólnej umowy), przemilczając, jak mogą kształtować się te koszty przy znaczącym umocnieniu się kursu waluty denominacyjnej.

Wbrew stanowisku pozwanego, z treści §21 ust.1, §22 ust.1 i 2 pkt.1 (...), czy §7 pkt. 4 (nr rachunku, z którego były pobierane środki pieniężne na spłatę kredytu) umowy, podstawowym sposobem zapłaty przez powodów rat kredytowych było ich pobieranie z rachunku (...) prowadzonego w PLN, przy zastosowaniu kursów sprzedaży CHF. Podzielić zatem należało stanowisko powodów wyrażone w odpowiedzi na apelację, że powodom nie stworzono możliwości spłaty rat kredytu w CHF poprzez założenie konta walutowego do spłaty kredytu przy zawieraniu umowy. Pozwany nie wykazał, aby powodowie zostali o takiej szansie poinformowani.

Na marginesie zauważyć także należało, że gdyby pozwany bank w sposób uczciwy zachował się względem powodów, mógłby im zaproponować ubezpieczenie od ryzyka walutowego, bądź inną formę zabezpieczenia się przed nim, poza akceptowany przez powodów poziom, co jednak nie miało miejsca. Zatem, umowa nie zawierała symetrycznych mechanizmów pozwalających obu stronom ograniczyć ryzyko związane ze zmiennością kursu walutowego, chociażby z tego względu, że zdecydowana większość kredytów indeksowanych/denominowanych do CHF była udzielna wyłącznie w okresie silnego umocnienia się PLN względem CHF nie tylko w Polsce, ale w szczególności w całej Europie Środkowo-Wschodniej, co już z tego powodu ograniczało ewentualne ryzyko banku z powodu dalszej deprecjacji CHF. Ponadto dodatkowo należało podkreślić, że skarżący jako profesjonalista mógł na rynku międzybankowym zabezpieczyć ryzyko dalszego osłabienia CHF względem PLN, natomiast powodowie nie dysponowali żadnymi możliwościami w tej kwestii (tj. przed umocnieniem się kursu CHF wobec PLN), nie wspominając o braku w tym obszarze wiedzy, jak i doświadczenia. Również pozwany nie zadbał, aby zaoferować swoim długoletnim klientom jakikolwiek produkt finansowy (np. w formie ubezpieczenia), który mógłby zabezpieczyć ich, chociażby w części przed ryzykiem umocnienia się CHF ponad akceptowany przez nich poziom. Nie można bowiem zaaprobować, wyłącznie opierając się na blankietowym oświadczeniu, że powodowie, rzeczywiście akceptowali nieograniczony poziom ryzyka walutowego, skoro takie podejście kłóci się z zasadami logiki i doświadczenia życiowego. W konsekwencji, pomimo, że powodowie zarówno w umowie (por. §11 pkt. 2), jak i w odrębnym oświadczeniu (por. 272) oświadczyli, że zostali

poinformowali o ryzyku zmiany kursów walutowych oraz zmiany stów procentowych, należało uznać tego rodzaju deklaracje ze strony powodów w świetle całokształtu sprawy za blankietowe.

Sąd Okręgowy również w sposób przekonywujący wskazał, że powodowie nie mieli możliwości indywidualnej negocjacji warunków umowy, które odnosiły się zarówno do wprowadzonego do umowy mechanizmu denominacji, z którym w sposób immanentny wiązało się ryzyko walutowe. W zakresie rozstrzygnięcia, czy powodowie mieli możliwość negocjowania warunków umowy, należy przywołać ogólną regułę interpretacyjną, wypływającą z art. 3 ust. 2 omawianej dyrektywy, który stanowi, że warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść (por. uzasadnienie wyroku TSUE z dnia 20 września 2018 r., C-51/17, pkt. 47). Pozwany nie wykazał, aby w analizowanym przypadku sytuacja przedstawiała się odmiennie od zaprezentowanego stanowiska judykatury.

Zatem fakt spełniania przez konsumenta świadczeń, z powodu braku świadomości istnienia abuzywnych postanowień umowy, nie może wyłączać ochrony konsumenta wynikającej z dyrektywy 93/13, chyba że konsument ten na skutek wolnej i świadomej zgody, zrezygnuje z powoływania się na nieuczciwy charakter postanowienia umownego. Pozwany nie wykazał, aby taka sytuacja zaistniała w niniejszej sprawie. Sąd I instancji prawidłowo ustalił zatem, że w analizowanej sprawie, nie zachodziła możliwość uzupełnienia abuzywnych postanowień umownych z odwołaniem się do zwyczaju czy zasad współżycia społecznego (art. 56 k.c., art. 65 § 1 i 2 k.c. i w zw. z art. 354 § 1 k.c.). W sprawie nie ustalono, aby na rynku kredytów bankowych, czy też szerzej na rynku finansowym istniały zwyczaje, które pozwoliłyby na ustalenie wysokości kursu waluty obcej na potrzeby obliczenia wysokości zobowiązania i rat kapitałowo - odsetkowych. Zatem, nie można było w sytuacji uznania niedozwolonych postanowień umownych za abuzywne zastępować ich żadnymi innymi, mając na względzie stanowisko wyrażone przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18 (w sprawie K. D. i J. D. przeciwko Raiffeisen Bank (...), (...):EU:C:2019:819) (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2021r., I CSKP 74/21). Nie powinno budzić wątpliwości, że o zaniknięciu ryzyka kursowego można mówić w sytuacji, w której skutkiem eliminacji niedozwolonych klauzul kształtujących mechanizm indeksacji jest przekształcenie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej w zwykły (tzn. nieindeksowany) kredyt złotowy, oprocentowany według stawki powiązanej ze stawką LIBOR. Zarazem należy uznać, że wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu denominowanego (indeksowanego) do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134). Zatem, eliminacja niedozwolonych postanowień umownych prowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej części nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron (por. wyrok SN z dnia 29.10.2019r., IV CSK 309/18; wyrok SN z dnia 7.11.2019r., IV CSK 13/19; wyrok z 4.04.2019r., III CSK 159/17). Ponadto z klauzulą indeksacyjną pozostają inne postanowienia umowne, które bez tej klauzuli tracą sens i operatywność, np. poprzez określenie wysokości oprocentowania kredytu przy użyciu wskaźnika LIBOR (por. uzasadnienie wyroku SN z dnia 11.12.2019r., V CSK 382/18). Podsumowując, wyłączenie przewidzianego w umowie odesłania do zasad przeliczania kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą czyni niemożliwym określenie w walucie obcej równowartości kwoty kredytu udzielonego w złotych kredytobiorcy. Zachodzi bowiem nierozrwalna łączność między postanowieniami, określonymi jako klauzula indeksacji oraz klauzula spreadu walutowego, która sprawia, że wskutek uznania nawet jedynie drugiej z nich za abuzywną nie można ustalić parametrów kursu walutowego, #a w efekcie wykonać klauzuli indeksacji. Postanowienia te składają się na zawarty w umowie mechanizm indeksacji i mogą funkcjonować tylko łącznie - w umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej przeliczenie wypłaconej kwoty kredytu na walutę obcą przy wypłacie kredytu służy temu, by można było ustalić wysokość zadłużenia i w konsekwencji wysokość pozostających do spłaty rat kredytu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17).

Analiza stanowiska powodów zaprezentowana podczas całego procesu, jak i podczas przesłuchania, w tym w treści ich oświadczenia o świadomości konsekwencji unieważnienia umowy (por. k. 215), nie wskazywała, aby ich wolą, po wyeliminowaniu omawianej klauzuli indeksacyjnej, było utrzymanie umowy, np. przy pozostawieniu oprocentowania

wg wskaźnika LIBOR. W tej sytuacji, nawet gdyby po stwierdzeniu bezskuteczności klauzuli zawartej w umowie konsumenckiej, teoretycznie było możliwe utrzymanie umowy w pozostałym zakresie, bądź gdyby nieważność umowy prowadziłaby do następstw niekorzystnych dla konsumenta, co obligowałoby sąd do poszukiwania możliwości wypełnienia luki w umowie korzystając z normy dyspozytywnej prawa krajowego, to nawet w takich sytuacjach, sąd ma obowiązek orzec o nieważności umowy wówczas, gdy konsument wyrazi wolę, aby została ona unieważniona (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2022r., sygn. akt III CZP 61/22)

W konsekwencji unieważnienie umowy (uznanie jej trwałej bezskuteczności) nastąpiło na podstawie przepisów art. 385¹k.c i nast.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska wyrażonego przez skarżącego, że konsument spłacający kredyt udzielony mu na podstawie umowy dotkniętej nieważnością, czyni zadość zasadom współżycia społecznego w rozumieniu art. 411 pkt 2 k.c. Przepis ten jest w orzecznictwie interpretowany wąsko i stosowany w praktyce w odniesieniu do świadczeń quasi-alimentacyjnych, czy związanych ze stosunkiem pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2011 r., I CSK 286/10, M. Praw. 2011, nr 24, s. 134). W zasadzie nie ma zaś potrzeby sięgania do niego w sytuacji, w której wzbogacony środkami pieniężnymi wypłaconymi przez bank w wykonaniu nieważnej umowy kredytu jest prawnie (a nie tylko moralnie) zobowiązany do jej zwrotu (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20).

W konsekwencji Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy stosując zasadę dwóch kondycji doprowadził do uwzględnienia powództwa na rzecz każdego z powodów na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410§1k.c., mając na względzie fakt, że pomiędzy stronami istnieje rozdzielność majątkowa.

Tym niemniej zaskarżony wyrok podlegał zmianie po myśli art. 386§1kpc, z uwagi na podniesienie przez pozwanego skutecznego zarzutu skorzystania z prawa zatrzymania (por. k. 395-408, 412). Na wstępie należało podnieść, z czym zgadza się Sąd Apelacyjny, że w świetle uzasadnienia uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, sąd ten wskazał, że w celu uniknięcia zagrożeń związanych z niewypłacalnością kredytobiorcy, kredytodawca może skorzystać z przewidzianego w art. 497 w związku z art. 496 k.c. prawa zatrzymania, chroniąc w ten sposób swe roszczenie o zwrot wykorzystanego kapitału (bez odsetek), gdyż obowiązek jego zwrotu jest - w relacji do obowiązku oddania środków pieniężnych do dyspozycji kredytobiorcy - czymś więcej niż zobowiązaniem do świadczenia wzajemnego (ma charakter bardziej podstawowy niż obowiązek zapłaty oprocentowania lub wynagrodzenia), a nie czymś mniej. Dlatego też, skoro pozwany złożył materialnoprawne oświadczenie o skorzystaniu z tego prawa (por. k. 399), które dotarło do powodów przed zamknięciem rozprawy apelacyjnej, tj. zostało przez nich odebrane w dniu 20.07.2022r. (por. k. 412), treść pkt. 2 zaskarżonego orzeczenia należało odpowiednio zmodyfikować, również w zakresie odsetek, które od momentu skutecznego złożenia zarzutu zatrzymania nie mogą być naliczane.

W pozostałym zakresie apelacja pozwanego podlegała oddaleniu po myśli art. 385kpc.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł zgodnie z odpowiedzialnością za wynik postępowania na podstawie art. 98§1 i 3, 98¹§1kpc w zw. z art. 108§1 kpc w zw. z art. 391§1 kpc i na podstawie § 2 pkt. 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 2) Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U.2018.265 t.j. z dnia 2018.01.29), pomimo uwzględnienia zarzutu zatrzymania, skoro co do istoty sprawy, pozwany przegrał ten etap postępowania.

SSA Piotr Łakomiak